

شماره انتشار: ۲۹۵-۱۳۸۱

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی
موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

تحقیقات مرتع و بیابان ایران (۸)

ویژه نامه
مقالات اولین همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع
۲-۳ مردادماه ۱۳۸۰ سمنان
جلد دوم

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهوری اسلامی ایران

وزارت جهاد کشاورزی

سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی

موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

تحقیقات مرتع و بیابان ایران (۸)

ویژه نامه

مقالات اولین همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع

۲-۳ مردادماه ۱۳۸۰ سمنان

جلد دوم

تحقیقات مرتع و بیابان ایران / وزارت جهاد سازندگی، معاونت آموزش و تحقیقات، موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع - تهران: موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، ۱۳۷۸ -
ج.: مصور (بخش رنگی)، جدول، نمودار.

ISBN 964-473-047-x (دوره) -

ISBN 964-473-062-3 (ج. 1) ۳۵۰۰ ریال:

ISBN 964-473-068-2 (ج. 2) ۳۵۰۰ ریال:

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

ص.ع. به انگلیسی:

کتابنامه.

ج. ۲ (۱۳۷۹).

ج. ۷ و ۸ (۱۳۸۱)

ISBN 964-473-144-1 (ج. ۷) ۱۹۰۰۰ ریال:

ISBN 964-473-143-3 (ج. ۸) ۱۵۰۰۰ ریال:

۱. مرتع و مرتع داری - ایران - تحقیق. ۲- گیاهان مرتع - ایران - تحقیق. ۳. علوفه - کشت و اصلاح. ۴. یونجه کاری. ۵. بیابان زدایی - تحقیق. موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع.

۶۳۳/۲۰۲۰۹۵۵

SB ۱۹۹/ت۳

۱۱۸۹۲-۷۹م

کتابخانه ملی ایران

کمیته انتشارات

علی اصغر معصومی
حسین میرزایی ندوشن

محمد حسن عصاره
پرویز باباخانلو
عباس قمری زارع

عادل جلیلی
عبدالرحمن حسین زاده

شناسنامه:

نام کتاب: تحقیقات مرتع و بیابان ایران (۸)

ناشر: موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

ویراستار علمی: سید تقی میرحاجی

ویراستاران ادبی: هوشنگ فرخجسته و سید علیرضا موسوی

سال انتشار: ۱۳۸۱

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۱۵۰۰ جلد

حروفچینی و صفحه آرایی: بخش تحقیقات مرتع

چاپخانه: نشر آموزش کشاورزی

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال

ISBN:964-473-144-1

شابک: ۹۶۴-۴۷۳-۱۴۴-۱

شابک دوره ای: x - ۹۶۴-۴۷۳-۰۴۷

اولین
همایش ملی تحقیقات
مدیریت دام و مرتع

اعضاء هیات علمی ہمایش

مهندس صفر منصورى	دکتر عبدالرسول تلورى	دکتر محسن شوکت فدایى
مهندس قادر کریمى	دکتر نصرت... حسنى	دکتر على اکبر محرابى
مهندس منصور قدرتى	مهندس عباسعلى سندگل	دکتر حسین ارزانى
مهندس نجاتعلى سالار	مهندس محمود عرب خدرى	دکتر امیرمسعود صابرى

اعضاء هیات داوران

مهندس حسن فضایلى	دکتر عبدالرسول تلورى	مهندس مهدى فرحپور
مهندس جمال قدوسى	مهندس محمدحسین مهدیان	دکتر فضل... افراز
مهندس مصطفی سعیدفر	دکتر على اکبر محرابى	دکتر فتح... سرحدى
مهندس محمود عرب خدرى	مهندس عباسعلى سندگل	دکتر مجتبى زاهدیفر
مهندس على جعفرى ارداکنى	مهندس محمد فیاض	دکتر على اکبر قره داغى
مهندس نجفقلی غیائى	مهندس مسعود شکویى	دکتر امیرحسین چرخابى
مهندس مرتضى اکبرزاه	مهندس رضا باقریان	دکتر شعبانعلى غلامى
مهندس قادر کریمى	مهندس ناصر انصارى	دکتر بهرام ثقفیان
	مهندس منوچهر منعم	دکتر داود نیک کامى

اعضاء هیات اجرائى

آقای حسین قدس	مهندس محمدحسن شریعتى	مهندس محمدهادى عموزاده
آقای قاسم احسانپور	مهندس حبیب... امینى	مهندس سیدابوالقاسم طاهرى
آقای سیدجمال خاتمى	مهندس کرمعلى قندالى	مهندس منصور قدرتى
آقای سیدهادى سیادت پور	آقای محمد محمدزاده	مهندس سعید بهرامى
	آقای ابوالحسن صباغى	مهندس سیدعلى اصغر هاشمى
	آقای محمد همتى	مهندس علیرضا اشترى

بخش‌های مورد بحث

بخش مرتع	بخش دام
۱- روشهای اصلاح و توسعه و حفاظت و حمایت مراتع در مناطق خشک و نیمه خشک	۱- مدیریت مصرف بهینه از شرب دام در مرتع ۲- تامین علوفه و تغذیه تکمیلی دام در مرتع ۳- تاثیر اصلاح نژاد دام و ترکیب دامی مناسب بر مراتع
۲- شیوه‌های بهره‌برداری از مراتع در مناطق خشک و نیمه خشک	۴- سیستم‌های دامداری و هدایت گله در مرتع
۳- اصول تهیه طرحهای مرتعداری	۵- نقش مدیریت صحیح دام و مرتع در پیشگیری بیماریهای دامی
۴- مدیریت جامع و توسعه پایدار (استفاده‌های چندجانبه از مرتع)	۶- حیات وحش و بهره‌برداری از پتانسیلهای مربوطه در مرتع
۵- اصول و مبانی تیپولوژی مرتع	۷- مدیریت فرآوری تولیدات دامی در مرتع
۶- مدل‌سازی در مرتع	۸- ارزش رجحانی گونه‌های مرتعی در تغذیه دام

بخش حفاظت خاک و آبخیزداری	بخش اقتصادی اجتماعی
۱- نقش مدیریت دام در حفاظت آب، خاک و پوشش گیاهی مرتع	۱- نقش فرهنگ و دانش بومی بهره‌برداران در مدیریت مرتع و دام
۲- روشهای تامین آب شرب دام در مراتع مناطق خشک و نیمه خشک	۲- نقش آموزش ترویج و مشارکتهای مردمی در مدیریت مرتع و دام
۳- نقش مدیریت دام بر حفظ کیفیت منابع آب در مرتع	۳- نقش قوانین و مقررات حقوقی و مالکیت در مدیریت دام و مرتع
۴- آبخیزداری و مدیریت دام در عرصه‌های آبخوان	۴- اقتصاد مرتع
	۵- عشایر و نظامهای بهره‌برداری از مراتع

اولین همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع
۲-۳ مردادماه ۱۳۸۰ سمنان

رئیس همایش: دکتر علی صفرزاده

دبیر علمی همایش: دکتر محسن شوکت فدایی

دبیر اجرایی همایش: مهندس سیدابوالقاسم طاهری

برگزار کنندگان

سازمان جهاد کشاورزی استان سمنان

مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان سمنان

دفتر طرح و برنامه‌ریزی و هماهنگی امور پژوهشی

موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

موسسه تحقیقات علوم دامی کشور

مرکز تحقیقات حفاظت خاک و آبخیزداری

- مطالعه درمنه زارهای مناطق خشک و نیمه خشک به منظور معرفی شاخصهای تخریب پوشش گیاهی در نواحی مرکزی ایران، اسامه الکعبی
 ۴۸۳
- بررسی ارزش رجحانی گیاهان مرتعی منطقه گمیشان در استان گلستان
 سیدعلی حسینی
 ۴۹۵
- احیاء مراتع فرسوده نیمه استپی گرم خوزستان. حمید هویزه
 ۵۰۵
- لزوم بازنگری در تعیین وضعیت مرتع فرزاد بیات موحد
 ۵۱۳
- حفظ و بقاء گونه های مهم مرتعی با استفاده از گرده افشانی زنبور عسل در مراتع ییلاقی استان مازندران، شیروان رزاقی کمرودی
 ۵۲۳
- بررسی تأثیر فرق در بهبود ترکیب گونه ای و تولید علوفه در مراتع نیمه استپی استان اردبیل. جابر شریف
 ۵۳۷
- مدیریت مراتع قشلاقی بیابانهای حوضه مسیله با تأکید بر حفظ ذخایر ژنتیکی گیاهان بومی و سازگار. حسین بتولی
 ۵۴۹
- بررسی مناسبترین روش کشت و میزان بذر گونه *Agropyron elongatum* در مراتع قشلاقی استان گلستان (منطقه مراوه تپه شمال). رضا عارفیان
 ۵۷۱
- بررسی امکان احیاء مراتع خشک و نیمه خشک با گونه *Eurotia ceratoides*
 محمدتقی زارع
 ۵۸۱
- بررسی امکان اصلاح و توسعه مراتع کم بازده و بیابانی به روش شیارهای متقاطع کامبیز یوسفی
 ۵۹۵
- بررسی رابطه تعادل دام و مرتع با کیفیت علوفه (مطالعه موردی در استانهای سمنان، مرکزی و لرستان). جواد ترکان
 ۶۰۵

- ۶۱۹ بررسی تأثیر پیتینگ و کتور فارو در استقرار چند گونه مهم مرتعی، مرتضی خداقلی
- ۶۳۵ بررسی رابطه بین سطح ایستابی، شوری خاک و تیپهای گیاهی در کویر میقان اراک
اکبر گندمکار قاله‌ری
- ✓ استفاده از واحدهای شکل زمین در تهیه نقشه تیپولوژی مرتع و طرحهای مرتعداری
- ۶۵۱ حسن قلیچ‌نیا
- ✓ شناسایی عوامل تخریب در مراتع و تعیین سهم هر یک از آنها در تخریب
- ۶۶۱ میرطاهر قائمی
- بررسی پراکنش قیچ در منطقه خشک و نیمه خشک جنوب خراسان با توجه به ارتفاع،
- ۶۷۳ خاک و اقلیم، گلحسن نعمتی
- بررسی تغییرات شاخصهای کیفی در دو مرحله فنولوژیکی گونه‌های مرتعی
- ۶۸۵ رضا عرفان‌زاده
- ۶۹۵ تیپهای گیاهی منطقه فرخی، مهدی افتخاری
- بررسی میزان تولید در جهات و ارتفاعات مختلف و مقایسه میزان آن در مناطق حفاظت
- ۷۰۳ شده و نشده انگوران زنجان، فرهاد آقاجانلو
- بررسی میزان تولید علوفه هفت اکوتیپ توت‌وباه (*Sanguisorba minor*) در شرایط دیم
- ۷۱۵ در مراتع قشلاقی شرقی مازندران (منطقه پیکاله زاغمرز بهشهر)، سعیدپور نجف
- ۷۲۹ مقایسه تولید علوفه گونه‌های درمنه در استان سمنان، سیدتقی میرحاجی
- تعیین روش مناسب استخراج هیدراتهای کربن محلول و اهمیت آنها در نباتات مرتعی
- ۷۴۳ حسین قره‌داغی

- معرفی و نحوه مدیریت گیاهان سمی در جهت جلوگیری از مسمومیت دامها در منطقه
 ۷۵۹ ییلاقی شرق مازندران، محمد اکبرزاده
- بررسی تعادل کمی و کیفی علوفه قابل استفاده و نیاز غذایی گوسفند در چند مرتع با
 ۷۷۱ وضعیت مختلف، حسین بشری
- ✓ تعیین ارزش غذایی دو گونه درمنه کوهی و درمنه دشتی. آشور، محمد قره‌باش
 ۷۹۱
- بررسی روشهای مختلف مدیریتی در پیشگیری و کنترل انگلهای داخلی گوسفند و بز در
 ۸۰۳ مراتع ایران، وحید نعمان
- ارزیابی اثرات اجرای طرح کنترل ورود دام از مناطق قشلاقی به مراتع ییلاقی در استان
 ۸۱۹ اصفهان، یوسف قنبری
- بررسی روند رشد بره‌های نر در طول فصل چرا با یا بدون مکمل معدنی
 ۸۳۳ احمدرضا رنجبری
- ۲۰ بررسی انتخاب غذایی گیاهان بومی در مراتع نیمه استپی شمال سمنان
 ۸۴۷ حسین عامری

پیشگفتار

از دیر باز انسان از مرتع به عنوان مهمترین منبع تأمین انرژی استفاده نموده و حتی الامکان در برقراری استمرار تولید و حفظ آن کوشا بوده است. اما افزایش جمعیت انسانی همراه با مشکلات اقتصادی و اجتماعی، عوامل متعدد نا شناخته مدیریتی را در این رهگذر ببار آورده است به طوری که در کشور عزیزمان ایران نیز ۹۰ میلیون هکتار مرتع با وضعیت فقیر تا متوسط و خوب بهره برداری بی رویه و بدون برنامه ریزی اغلب تعادل زیست محیطی را برهم زده و در بسیاری از مناطق در نتیجه انحطاط اراضی و میکرو کلیما، این تعادل به طور کامل از میان رفته و در بسیاری موارد قابل باز گشت نیست. این تخریب و انحطاط در کشورهای کهن و باستانی مانند ایران که در عین حال دارای اقلیم و آب و هوای نامساعد و دوره خشکی طولانی هستند بیش از سایر نقاط دنیا می باشد. مدیریتی اصولی که با دخالت در هر یک از عرصه های فوق مورد انتظار با انجام تحقیقات گسترده میسر است. بنابراین ارایه نتایج و دستاوردهای آن در یک همایش و گردهمایی گامی مؤثر در این راستا است.

بر این اساس اولین همایش ملی مدیریت دام و مرتع در مردادماه سال ۱۳۸۰ در استان سمنان توسط سازمان جهاد کشاورزی و مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان سمنان، دفتر طرح و برنامه ریزی و هماهنگی امور پژوهشی، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، مؤسسه تحقیقات علوم دامی و مرکز تحقیقات حفاظت خاک و آبخیزداری برگزار شد. در این نشست علمی ۹۰ مقاله در بخشهای مرتع، دام، حفاظت خاک و آبخیزداری و اقتصادی و اجتماعی به صورت سخنرانی و پوستر ارایه گردید که متن کامل آنها در سه جلد ویژه فصلنامه مرتع و بیابان درج شده است. در جلسات متشکله این همایش جمع کثیری از استادان، دانشجویان، کارشناسان، دامداران و بهره برداران مراتع شرکت داشتند.

مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

**Technical Publication No.
295-2002**

**Islamic Republic of Iran
Ministry of Jihad-e-Agriculture
Research and Education Organization
Research Institute of Forests and Rangelands**

Iranian Range and Desert Research 8

**Especial issue
Proceedings of the First National Seminar on Livestock and Range
Management**

Semnan, Iran, 24-25 July, 2001

vol. 2

ISBN: 964-473-144-1

2002